

P-06-1329: Gosod uchelgais ac amserlen glir i roi addysg cyfrwng Cymraeg i bob plentyn yn y wlad

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Mai 2023
Petitions Committee | 15 May 2023

Cyfeirnod: SR23/5702-3

Rhif y Ddeiseb: P-06-1329

Teitl y ddeiseb: Gosod uchelgais ac amserlen glir i roi addysg cyfrwng Cymraeg i bob plentyn yn y wlad

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn credu y dylai Llywodraeth Cymru gynnwys nod statudol yn y ddeddfwriaeth sydd ar y gweill y bydd pob person ifanc yng Nghymru yn cael ei addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg, gan adeiladu ar hyn dros amser i sicrhau bod mwy a mwy o bobl ifanc yn y dyfodol yn dod yn rhugl ac yn hyderus yn yr iaith.

Rhagor o fanylion

Rydym yn credu bod y Gymraeg yn perthyn i bawb yng Nghymru, a bod gan bawb, waeth beth fo'u cefndir, yr hawl i'r iaith.

Mae'r dystiolaeth yn dangos mai'r ffordd i sicrhau bod pobl ifanc yn dod yn rhugl yn yr iaith yw addysg cyfrwng Cymraeg, ond dim ond tua 20% o bobl ifanc sy'n cael y cyfle hwn ar hyn o bryd.

Rydym yn credu y dylai fod twf sylweddol a chyson mewn addysg cyfrwng Cymraeg, gan adeiladu at ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg i bawb i sicrhau mynediad i'r iaith i bob person ifanc.

1. Crynodeb

- Ar hyn o bryd, mae tua 23% o ddisgyblion ysgol yn derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Mae gan addysg rôl hollbwysig i'w chwarae yn nod Llywodraeth Cymru o gyrraedd ei tharged o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae ganddi dargedau fesul cam wedi'u hanelu at gael sefyllfa lle bydd 40% o'r disgyblion yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg erbyn 2050 a 70% yn gallu siarad Cymraeg erbyn iddynt adael yr ysgol.
- Mae Llywodraeth Cymru yn cynnig deddfwriaeth newydd yn nhymor hwn o'r Senedd i ddisodli'r system Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg bresennol. Mae ymgynghoriad ar Bapur Gwyn ar agor ar hyn o bryd tan 16 Mehefin 2023.
- Cynhaliwyd ymchwiliad gan un o Bwyllgorau'r Senedd yn ddiweddar ar y Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg a disgwylir y bydd yn cyflwyno adroddiad yn fuan.

2. Y sefyllfa bresennol o ran addysg cyfrwng Cymraeg

Ar adeg cyfrifiad ysgolion 2021/22 (a wnaed ym mis Chwefror 2022), roedd 109,331 o 471,131 o ddisgyblion yn cael eu haddysgu mewn ysgol cyfrwng Cymraeg, sy'n cyfateb i 23%. O'r 1,470 o ysgolion, roedd 439 yn ysgolion cyfrwng Cymraeg, dwyieithog neu ddwy ffrwd, sy'n cyfateb i 30% ([StatsCymru](#)). Disgwylir i ddata cyfrifiad ysgolion 2022/23 gael eu cyhoeddi ar 25 Mai 2023.

Mae disgwyl i ddatblygiad a chaffaeliad sgiliau iaith Gymraeg pobl drwy'r system addysg fod yn ganolog o ran gweithio tuag at darged Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

2.1. Targedau Llywodraeth Cymru

Mae strategaeth Cymraeg 2050, a gyhoeddwyd yn 2017, yn pennu **targedau** bod cyfran pob grŵp blwyddyn ysgol sy'n derbyn addysg cyfrwng Cymraeg yn cynyddu o 22% yn 2017, i 30% yn 2031, ac i 40% yn 2050. Mae hefyd yn ceisio

trawsnewid sut mae'r Gymraeg yn cael ei haddysgu i'r holl ddysgwyr, gan gynnwys y rhai mewn ysgolion cyfrwng Saesneg, gyda **tharged o 70% o rai sy'n gadael ysgol erbyn 2050** yn nodi eu bod yn gallu siarad Cymraeg.

Mae cynyddu nifer y bobl ifanc sy'n caffael yr iaith drwy addysg ar y raddfa hon yn gofyn am gynnydd sylweddol yng nghapasiti gweithlu'r Gymraeg mewn Addysg. Mae gan Lywodraeth Cymru **gynllun 10 mlynedd** i wneud hyn.

2.2. Y sefyllfa ddeddfwriaethol

Mae **Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013** yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gael Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg sy'n nodi sut y byddant yn gwella ac yn datblygu darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg yn eu hardal.

Yn wreiddiol, roedd Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg yn cael eu pennu am dair blynedd a'u hadolygu'n flynyddol. Fodd bynnag, maent bellach ar gylch o ddeng mlynedd. Yn 2017, comisiynodd Llywodraeth Cymru '**adolygiad brys**' o'r system bresennol ar gyfer cynllunio addysg Gymraeg, gyda'r nod o argymhell sut i wella'r system Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg.

Ymrwymodd Llywodraeth Cymru yn ei **Rhaglen Lywodraethu (2021-26)** a'i **Chytundeb Cydweithio gyda Phlaid Cymru** (Rhagfyr 2021) i gyflwyno Bil Addysg Gymraeg i'r Senedd.

3. Camau gweithredu diweddar gan Lywodraeth Cymru: y Papur Gwyn

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru **Bapur Gwyn ar gyfer Bil Addysg Gymraeg** ar 27 Mawrth 2023, ochr yn ochr â **datganiad Gweinidogol**. Mae'n ymgynghori ar y Papur Gwyn tan 16 Mehefin 2023. Roedd y cynigion yn cynnwys:

- Gosod targed Cymraeg 2050 o gael miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 yn y gyfraith – ar wyneb y Bil.
- Ystyried cynyddu'r targed o 40% o'r holl ddysgwyr yn derbyn eu haddysg trwy'r Gymraeg erbyn 2050 i 50%.

- Targed statudol o gael yr holl ddisgyblion sy'n gadael addysg orfodol i fod ar lefel sy'n cyfateb i lefel B2 y Fframwaith Cyfeirio Ewropeaidd Cyffredin ar gyfer leithoedd.
- Categoriâu iaith statudol ar gyfer ysgolion (ar hyn o bryd nid ydynt yn statudol).
- Cynyddu, dros amser, y gofynion o ran faint o bob wythnos ysgol a neilltuir i ddarpariaeth Gymraeg, yn ôl categori iaith yr ysgol.
- Continwwm Sgiliau Iaith Gymraeg statudol, yn disgrifio gwahanol lefelau o hyfedredd, a fyddai'n cael ei ddefnyddio fel sail ar gyfer dylunio a gwella'r ddarpariaeth dysgu Gymraeg gydol oes.
- Cynllun Cenedlaethol Statudol ar gyfer caffael a dysgu'r Gymraeg, a fydd yn rhoi cyfeiriad i gynlluniau lleol awdurdodau lleol (y Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg presennol). Bydd y Cynllun Cenedlaethol yn cynnwys targedau cenedlaethol ar gyfer nifer yr athrawon.
- Ailenwi Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg yn Cynlluniau Gweithredu Cymraeg mewn Addysg i adlewyrchu newid lle bydd Llywodraeth Cymru yn pennu nodau strategol awdurdodau lleol ar gyfer cynllunio addysg cyfrwng Cymraeg ac yn gosod targedau awdurdodau lleol.
- Bydd gan Weinidogion Cymru fwy o bwerau i gyfarwyddo awdurdodau lleol ynghylch sut y dylent gynllunio addysg cyfrwng Cymraeg – byddant yn gallu comisiynu adolygiad annibynnol allanol o Cynllun Gweithredu Cymraeg mewn Addysg drafft awdurdod lleol a byddant yn gallu gofyn i'r awdurdod lleol gyflwyno Cynllun Gweithredu newydd i'w gymeradwyo. Bydd Estyn yn ymwneud â chynnal adolygiadau brys o'r Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg.
- Bydd awdurdodau lleol o dan ddyletswyddau i hyrwyddo addysg cyfrwng Cymraeg ac i gynllunio eu gweithlu ar sail eu Cynllun Gweithredu Cymraeg mewn Addysg.
- Bydd cymorth arbenigol ar gyfer dysgu Cymraeg gydol oes, gan gynnwys ysgolion, yn cael ei ganoli, a bydd y rôl yn cael ei rhoi i'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol, a sefydlwyd yn 2015 i arwain y sector Cymraeg i Oedolion (fel y'i gelwid bryd hynny) yn strategol ar lefel genedlaethol.

4. Camau gweithredu'r Senedd

Yn ddiweddar, mae Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon a Chysylltiadau Rhyngwladol y Senedd wedi cynnal ymchwiliad i'r fframwaith deddfwriaethol sy'n cefnogi Darpariaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg, h.y. y Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg, y mae'n rhaid i awdurdodau lleol eu rhoi ar waith.

Disgwylir i adroddiad y Pwyllgor gael ei gyhoeddi yn fuan. Bydd hyn yn bwydo i mewn i ymgynghoriad ehangach Llywodraeth Cymru ar ei Phapur Gwyn (a drafodir uchod).

5. Dadl wleidyddol yn y Senedd

Roedd trafodaeth yn y Cyfarfod Llawn ar 6 Rhagfyr 2022 rhwng y Prif Weinidog ac Arweinydd Plaid Cymru yn dangos y gwahaniaeth yn safbwyntiau eu pleidiau:

Adam Price AS: "Onid oes angen cydnabod nawr nad yw'r gweithredu yn ddigonol i gyrraedd y nod erbyn 2050? Fel gyda newid hinsawdd, dyw ewyllysio'r nod ddim yn gyfystyr â ewyllysio'r modd o'i gyflawni. Felly, onid yr ateb mwyaf cadarnhaol i'r newyddion heddiw fyddai sicrhau y bydd y Bil addysg Gymraeg arfaethedig yn darparu addysg cyfrwng Cymraeg i bob plentyn yng Nghymru o fewn amserlen glir a digonol?"

Y Prif Weinidog, Mark Drakeford AS: "Wel, dwi ddim yn cytuno â'r pwynt olaf y mae arweinydd Plaid Cymru yn ei godi. Dwi ddim yn meddwl y bydd pobl yng Nghymru yn fodlon i gefnogi'r pwynt y mae e'n ei wneud, a'r peth pwysicaf am yr iaith Gymraeg yw i gadw cefnogaeth pobl yng Nghymru i bopeth rŷm ni'n trio ei wneud. Rŷm ni wedi llwyddo i wneud hynny. Mae'r teimlad am yr iaith Gymraeg yn gryf dros ben ym mhob cwr o Gymru, ac rŷm ni eisiau defnyddio'r ewyllys da sydd yna i gario ymlaen i gael mwy o bobl i ddysgu Cymraeg, i ddefnyddio Cymraeg, ac yn y blaen."

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

